

рядження № 522 від 31.10.2012 «Про надання одноразової матеріальної допомоги інвалідам по зору 1-ї та 2-ї груп – мешканцям м. Львова, які перебувають на обліку у відділах соціального захисту», що передбачає одноразову матеріальну допомогу інвалідам по зору 1-ї та 2-ї груп – мешканцям м. Львова з міського бюджету, які перебувають на обліку у відділах соціального захисту, у розмірі 150 грн. кожному; Розпорядження № 203 від 16.05.2012 «Про надання одноразової матеріальної допомоги матерям дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, та матерям, яким не виповнилось 18 років (неповнолітнім матерям) – мешканцям м. Львова» передбачає надання відповідної допомоги та ін.

З наведеного можна зробити висновок, що держава таким чином з одного боку зобов'язала, а з іншого надала можливість (право) органам місцевого самоврядування, як власнику коштів розпоряджатися ними для здійснення соціального забезпечення, а відтак приймати відповідні нормативно правові акти. Відтак акти органів місцевого самоврядування є результатом санкціонованої державою нормотворчості.

Федчишина К. В.,

викладач кафедри державно-правових дисциплін
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
здобувач кафедри трудового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРО ЄДНІСТЬ І ДИФЕРЕНЦІАЦІЮ ПЕНСІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СВІТЛІ ПРОЕКТУ ПЕНСІЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Останнім часом Україна зіткнулась зі складними економічними, політичними, соціальними реаліями. Однак, закріплені в Конституції України положення про те, що головним обов'язком держави є утвердження і забезпечення прав і свобод людини, не стають менш важливими. Зокрема, це стосується утвердження і забезпечення права на пенсії, оскільки для пенсіонера пенсія є основним джерелом доходу та існування. Належне забезпечення права людини на пенсію можливе лише в умовах досконалого законодавства про пенсійне забезпечення.

Пенсійна система України є досить розгалуженою, включає різні види пенсій, її правову основу становлять значна кількість як законодавчих, так і підзаконних нормативно-правових актів. На сьогоднішній день пенсійні правовідносини в Україні регулюються більше ніж двадцятьма законами, які, в свою чергу, поділяються на загальні, що поширюються на всі категорії осіб, та спеціальні – ті, які регулюють надання пенсій окремим категоріям осіб.

Наявність загального та спеціального законодавства у сфері пенсійного забезпечення яскраво відображає реалізацію такого принципу права соціального забезпечення, як єдність і диференціація. З однієї сторони, загальне законодавство (законодавство України «Про пенсійне забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» тощо) втілює єдність, оскільки закріплює загальні засади правового регулювання всієї сукупності пенсійних правовідносин. З іншої боку, у спеціальному законодавстві (Митний кодекс України, закони України «Про державну службу», «Про судоустрій та статус суддів», «Про наукову й науково-технічну діяльність», «Про прокуратуру» та ін.) проводиться диференціація у сфері пенсійного забезпечення, що спрямована на врахування особливостей виду діяльності, умов праці окремих категорій осіб: суддів, державних службовців, депутатів Верховної Ради України, працівників митних органів тощо.

Єдність і диференціація як складові принципу є нерозривними та взаємозумовленими сторонами одного цілого, перебувають у діалектичній взаємодії. Єдність створює умови для диференціації правового регулювання пенсійних правовідносин, а диференціація ж, у свою чергу, сприяє їх єдності. Однак, чинне законодавство України в сфері пенсійного забезпечення не завжди реалізується та вдосконалюється на основі принципу єдності і диференціації. Зокрема, при правовому регулюванні пенсійного забезпечення окремих категорій осіб враховуються не всі загальні засади пенсійного забезпечення. Такий стан речей фактично призводить не до диференціації, а безпосередньо до дискримінації у пенсійному забезпеченні та порушення соціальної справедливості. Як видається, причинами цих недоліків є значна кількість іноді не узгоджених між собою нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання пенсійних правовідносин, стихійне реформування соціального законодавства в цілому, та пенсійного зокрема, що зумовлене політичними, економічними та іншими факторами ситуативного характеру.

Проблема недосконалості пенсійного законодавства не одноразово обговорювалася науковцями у сфері соціального забезпечення. Зокрема, у монографії «Пенсійні правовідносини в Україні» за редакцією Н. М. Хуторян та Я. В. Сімутіної підкреслюється, що сучасна пенсійна система України розбалансована та вразлива до багатьох економічних, демографічних та соціальних чинників. Основними кроками для вирішення окресленої проблеми автори вважають: «по-перше, проведення докорінного реформування шляхом гармонізації та конвергенції загального та спеціального пенсійного забезпечення, яке набуло дискримінаційного характеру; по-друге, систематизація пенсійного законодавства в одному кодифікованому акті; по-третє, врахування міжнародного досвіду, міжнародних соціальних стандартів». Вбачається, що всі три кроки можуть звестися до кодифікації пенсійного законодавства. Кодифікація не обмежується лише чинним на час розробки кодифікаційного акту законодавством (на відміну від інкорпорації), у її результаті можуть створюватись нові норми права з урахуванням зарубіжного досвіду, напрацювань науковців у сфері пенсійного забезпечення тощо, з метою заповнення прогалин, подолання протиріч, дублювання певних норм, у діючому пенсійному законодавстві. Логічним завершенням кодифікаційних робіт мало б стати вироблення єдиного нормативно-правового акту, як от Пенсійного кодексу України.

В Україні вже робились спроби кодифікації пенсійного законодавства, на розгляд до Верховної Ради України в різні часи були подані два проекти Пенсійного кодексу України. Перший проект Пенсійного кодексу України (законопроект № 5460, зареєстрований у Верховній Раді 12.07.2000 р.) так і не був на обговоренні, бо 23.05.2001 його було відхилено.

Другий проект Пенсійного кодексу України (законопроект № 4290а, зареєстрований у Верховній Раді 16.07.2014; далі – Проект) знаходиться на розгляді у її профільних комітетах. На основі аналізу тексту Проекту, в ключі реалізації в ньому принципу єдності і диференціації, та порівняння його з діючим пенсійним законодавством України можна зробити деякі зауваження. Назвати досконалим Проект не можна, але слід виділити певні позитивні моменти. По-перше, у ч. 3 ст. 5 Проекту передбачено, що виключно Пенсійним кодексом визначаються: види пенсійного забезпечення; види пенсійних виплат; порядок здійснення пенсійних виплат за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням; мінімальний розмір пенсії за віком; умови участі

в пенсійній системі чи її рівнях; умови набуття права та порядок визначення розмірів пенсійних виплат; коло осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню; пенсійний вік для чоловіків та жінок, при досягненні якого особа має право на призначення пенсії за віком та отримання пенсійних виплат; джерела формування коштів, що спрямовуються на пенсійне забезпечення; умови, норми та порядок пенсійного забезпечення; принципи та структура системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; порядок використання коштів Пенсійного фонду та накопичувальної системи пенсійного страхування; організація та порядок здійснення управління в системах пенсійного забезпечення та загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Тобто, закріплюється, що виключно Пенсійним кодексом здійснюється правове регулювання всіх пенсійних правовідносин в Україні, а, отже, проявляється і реалізація принципу єдності і диференціації у праві соціального забезпечення.

По-друге, проект поєднує норми чинного загального та спеціального пенсійного законодавства. Відтак, правове регулювання пенсійного забезпечення так званих спеціальних пенсіонерів (державних службовців, прокурорів, суддів, науковців тощо) може здійснюватись на тих же засадах, що й будь-яких інших осіб, з урахуванням принципу рівноправності та соціальної справедливості.

Підсумовуючи, можна дійти висновку: проект Пенсійного кодексу України загалом враховує вимоги принципу єдності і диференціації у праві соціального забезпечення, а його прийняття сприятиме вдосконаленню пенсійного законодавства, реалізації на практиці вказаного вище принципу, принципу соціальної справедливості та ін. базових принципів права соціального забезпечення.

Бориченко К. В.,
аспірантка кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»

КЛАСИФІКАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ПІЛЬГ ЯК ВИДУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІМЕЙ З ДІТЬМИ

Соціальні пільги є одним з видів соціального захисту населення, масове запровадження якого почалося за радянських часів,